

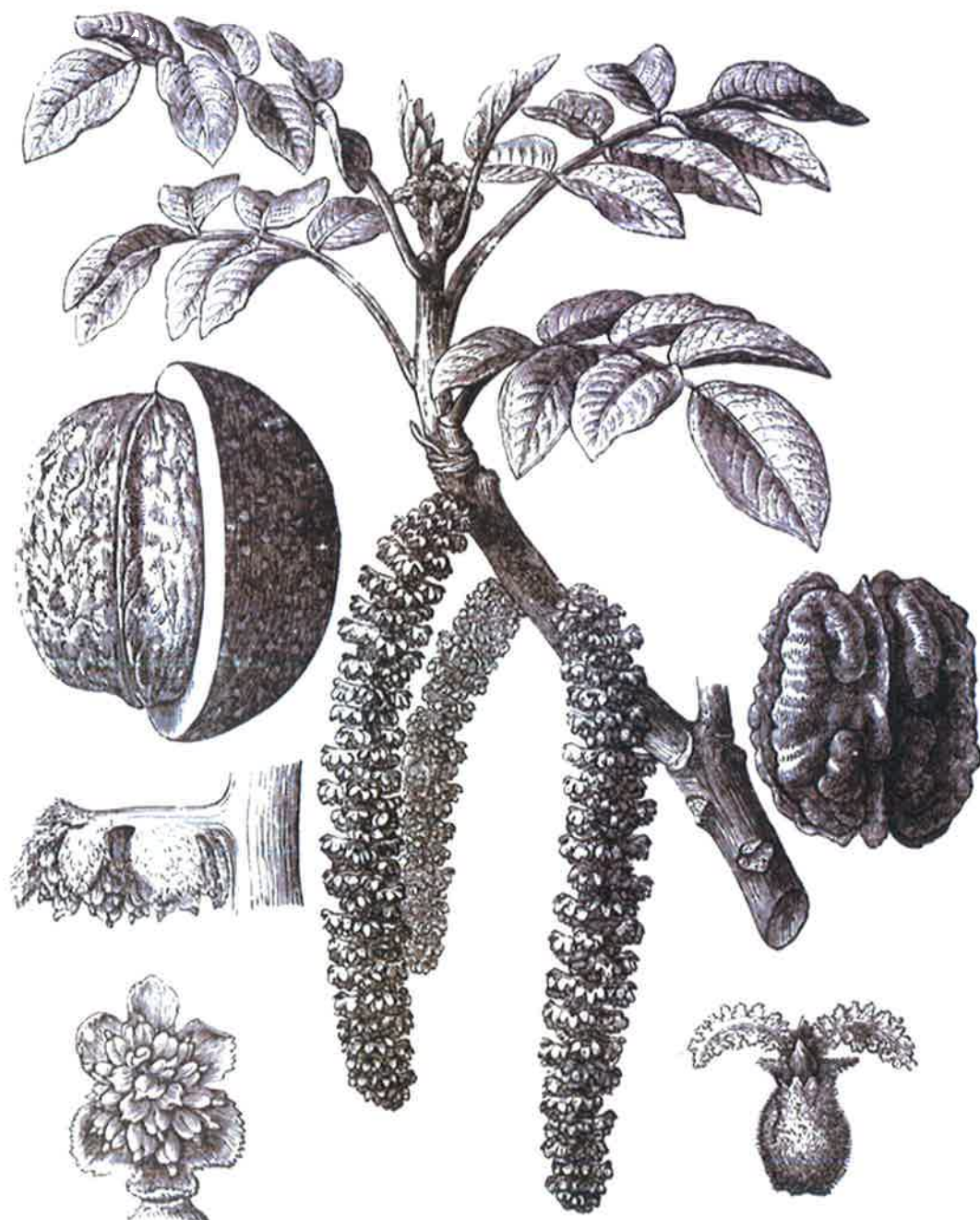
Република Српска
Градска управа Градишка

**ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ
"ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ"
За период: 2021 – 2031. године**

**ГРАДСКА УПРАВА ГРАДИШКА
- ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ И ГРАЂЕЊЕ -**

ФЕБРУАР 2021.

- ОРАХ -

лат: *Juglans regia* L.

Садржај:

Садржај:.....	3
УВОД	4
1. ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ "ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ"	7
1.1. Дугорочни циљеви заштите и очувања споменика природе на принципима одрживог развоја.....	8
1.2. Анализа и оцјена услова за остваривање циљева заштите и очувања споменика природе.....	9
1.3. Приказ главних вриједности подручја, у њему садржаних природних ресурса и њихових корисника	10
1.4. Приоритетне активности на очувању, одржавању природних и у њима садржаних културних и других вриједности и успостављања техничке и биолошке заштите, уважавајући факторе природе.....	16
1.5. Програм научноистраживачких дјелатности и праћења стања заштићеног подручја	18
1.6. Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора, у складу са постојећим плановима газдовања у заштићеном подручју, уколико су донесени.....	20
1.7. Активности на спровођењу мјера управљања, са динамиком спровођења, по годинама, носиоцима спровођења и оцјеном успјешности примјене.....	21
1.8. Облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности.....	22
1.9. Планирана средства за остваривање плана управљања и план обезбјеђивања средстава	23
2. ПЛАН АКТИВНОСТИ НА УРЕЂЕЊУ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ“	25

УВОД

Након израде Студије о заштити споменика природе "Лијевчански кнез"¹ у Новој Тополи, а на основу члана 60. став 3. тачка а) Закона о заштити природе ("Сл. гласник РС". број 20/14) наведено стабло ораха са локацијом у мјесној заједници Нова Топола проглашено је Одлуком Скупштине града Градишка Спомеником природе "Лијевчански кнез"². Заштићено стабло ораха спада у заштићена природна добра, те се на основу наведеног закона сврстава у споменик природе – категорија III³.

Споменик природе "Лијевчански кнез" - стабло ораха, латински: *Juglans regia L.*, својим димензијама и виталношћу спада у истакнута и јединствена стабла на простору Републике Српске. Дендрометријске карактеристике стабла су: обим $O=637$ cm, пречник $d_{1,3}=203$ cm, висина која није мјерена али је у каталогу највећих стабала из 2003. године наведена висина од 34 m, ширина крошње по дужиој оси је 37 m, а по краћој оси 36 m. Стабло се налази у сјеверном дијелу Републике Српске, на подручју града Градишка, на граници парцела које су према новом премјеру означене као к.ч. број 1223/6 и к.ч. 1224 у к.о. Нова Топола. Површина парцеле 1223/6 износи 2728 m², а површина парцеле 1224 износи 668 m².

Ово је прва заштита предметног стабла.

У складу са Законом о заштити природе и Одлуком о проглашењу заштићеног подручја Споменик природе "Лијевчански кнез", управљач заштићеног подручја, Градска управа Градишка у обавези је да доносе План управљања⁴ овим заштићеним подручјем за период од десет година.

---

¹ Студије о заштити Споменика природе "Лијевчански кнез" израђена 2019. године од стране Републичког завода за заштиту културно – историјског и природног наслеђа Републике Српске, у складу са чланом 62. Закона о заштити природе ("Сл. гласник РС", број 20/14), извор: <http://www.gradgradiska.com/>

² Одлука Скупштине града Градишка о проглашењу Споменика природе "Лијевчански кнез" ("Сл. гласник града Градишка", број 11/19).

³ Споменик природе је мања, неизмијењена или дјелимично измијењена природна просторна цјелина, објекат или појава, физички јасно изражен, препознатљив и јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких, дендролошких и других обиљежја, као и људским радом формирана ботаничка вриједност од научног, естетског, културног или образовног значаја, према Закону о заштити природе („Сл. гласник РС”, број 20/14).

⁴ Правилник о садржају, утврђивању и начину спровођења мјера управљања заштићеним подручјима ("Сл. гласник РС", број 56/09).

Планом се одређују дугорочне развојне смјернице, начин извођења заштите, кориштења и управљања, те ближе смјернице за заштиту и очување природних вриједности заштићеног подручја уз уважавање потреба локалног становништва, а у складу са наведеним Законом.

План се усваја на Скупштини града Градишка, уз претходну сагласност Министарства надлежног за заштиту животне средине и стручног мишљења Републичког завода за заштиту културно – историјског и природног наслеђе Републике Српске.

У наставку је приказ Плана управљања Спомеником природе "Лијевчански кнез" за период 2021. до 2031. године, са приказом дугорочних развојних смјерница, начина извођења заштите, кориштења и управљања, те ближе смјернице за заштиту и очување природних вриједности заштићеног споменика природе, уз уважавање потреба локалног становништва.

ИНФОРМАЦИЈЕ О УПРАВЉАЧУ Израда	ИНФОРМАЦИЈЕ О УПРАВЉАЧУ Одобравање
Одговорно одјељење: Одјељење за просторно уређење и грађење Одговорно лице: Санела Бабић, стручни савјетник за екологију	Одговорно лице: Зоран Аџић Позиција: Градonaчелник града Градишка
Датум: <i>09.02.2021.</i>	Датум: <i>09.02.2021.</i>
Телефон: + 387 51 810 300	Телефон: +387 51 810 353
Е-mail: sanela.babic@gradgradiska.com	Е-mail: gradonacelnik@grad@gradgradiska.com
Потпис: 	Потпис:

- Споменик природе "Лијевчански кнез" –

МЗ Нова Топола, град Градишка

Научни назив: *Juglans regia L.*

1. ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ "ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ"

- Заштита природе -

На основу Правилника о садржају, утврђивању и начину спровођења мјера управљања заштићеним подручјима ("Службени гласник Републике Српске", број 83/15) план управљања садржи сљедеће тачке:

- 1) дугорочне циљеве заштите и очувања подручја на принципима одрживог развоја,
- 2) анализу и оцјену услова за остваривање тих циљева,
- 3) приказ главних вриједности подручја, у њему садржаних природних ресурса и њихових корисника,
- 4) приоритетне активности на очувању, одржавању и мониторингу природних и у њима садржаних културних и других вриједности и успостављања техничке и биолошке заштите, уважавајући факторе природе,
- 5) програм научноистраживачких дјелатности и праћења стања заштићеног подручја,
- 6) планиране активности на одрживом кориштењу природних ресурса, развоју и уређењу простора,
- 7) активности на спровођењу мјера управљања, са динамиком спровођења, по годинама, носиоцима спровођења и оцјеном успјешности примјене,
- 8) облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности и
- 9) планирана средства за остваривање плана управљања и план обезбјеђивања средстава.

1.1. Дугорочни циљеви заштите и очувања споменика природе на принципима одрживог развоја

Концепт заштите и унапређења Споменика природе „Лијевчански кнез“ произилази из потребе за очувањем стабла обичног (домаћег) ораха у мјесној заједници Нова Топола. На тај начин омогућава се очување старих сорти аутохтоних стабала те утиче на смањење локалних микроклиматских промјена.

Генерални концепт заштите усмјерен је на очување постојећих вриједности. Заштитом се обезбјеђује примјена адекватних мјера одржавања, очување и унапређење и дају се смјернице за даљи развој и уређење простора у коме се налази наведено стабло.

Смјернице за унапређење су:

- сачувати постојеће здравствено стање и квалитет стабла и на вријеме предузимати потребне мјере заштите,
- обиљежити границе заштићеног подручја и зоне заштите,
- поставити информативне табле, путоказе и табле упозорења,
- приликом израде туристичких карата унијети и уврстити податке о заштићеном стаблу ораха,
- уклонити дрвени објекат (складиште за огрјев) на удаљеност већој од пројекције крошње,
- планирати резивање старих, сувих огранака,
- планирати пејзажно-архитектонско уређење простора око стабла,
- планирати садњу декоративног шибља и перена које немају инвазиван карактер.

СП „Лијевчански кнез“ треба очувати и унапредити, заштићено стабло треба развијати као уређену, јавну зелену површину, са неопходном инфраструктуром дефинисаном по посебним условима заштите природе.

Према општим циљевима развоја и заштите који су дефинисани планским и законским одредбама, примјењују се циљеви управљања у складу са међународном категоризацијом заштићених природних добара, а према класификацији Свјетске уније за заштиту природе (IUCN)⁵ стабло ораха спада у III категорију (Category III) – природни споменик (Natural monument – Natural Landmark)⁶.

---

⁵ IUCN - Међународна унија за заштиту природе и природних ресурса (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) је међународна организација која дјелује у области заштите природе и одрживог кориштења природних ресурса. То укључује прикупљање података и њихово

Мјере заштите споменика природе⁷ и начин његовог кориштења детаљније се одређују актом којим се проглашава заштићено подручје.

1. 2. Анализа и оцјена услова за остваривање циљева заштите и очувања споменика природе

План управљања СП „Лијевчански кнез“ по садржају обухвата управљачке активности и задатке формулисане на основу одређених дугорочних циљева који ће обезбедити унапређење природних вриједности стабла ораха.

План дефинисе активности за Управљача али и све учеснике и кориснике подручја са заштићеним стаблом, а за потребе обезбјеђења очувања вриједности која је под заштитом.

Услови за реализацију плана су:

- Финансијска подлога разрађена према субјекту који је у обавези да реализује План, тачније Градска управа Градишка,
- Спровођење годишњих активности, дефинисаних у Плану, у којима ће бити садржани задаци и послови предвиђени за реализацију у текућој години, динамика њиховог извршавања и висина потребних средстава, као и њихово обезбјеђивање, који омогућује континуитет активности на спровођењу дугорочних циљева.

За остваривање мјера из Програма неопходно је обезбједити финансијска средства из свих законом предвиђених извора, у потребним годишњим износима.

анализирање, истраживања, теренски рад, заговарање, лобирање и образовање. IUCN-ова мисија је: "Утицати, охрабрити и помоћи друштвима широм свијета у очувању природе и осигурање да свака употреба природних ресурса буде праведна и еколошки одржива".

⁶ IUCN категоризација је 2003. године уврштена и у *Закон о заштити природе ("Сл. гласник РС", број 20/14)* и тиме постала обавезујућа за будућу категоризацију заштићених подручја у Босни и Херцеговини.

⁷ Споменик природе је мања, неизмијењена или дјелимично измијењена природна, просторна цјелина, објект или појава, физички јасно изражен, препознатљив и јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и других обиљежја, као и људским радом формирана ботаничка вриједност од научног, естетског, културног или образовног значаја.

Градска управа Градишка као управљач заштићеног подручја, има успостављену финансијску конструкцију као што стоји и у препорукама Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС, а везано за приједлог истог министарства, гдје се наводи да се дио средстава које корисник шума и шумског земљишта плаћа као накнаду за развој неразвијених дијелова општине, издвоји намјенски за одрживи развој заштићених подручја.

Средства за одрживи развој заштићених подручја града Градишка у износу од 5.000,00 КМ су назначена под тачком 10. у Плану кориштења средстава остварених од накнаде по основу кориштења шума и шумског земљишта за 2021. годину.⁸

Активности на истраживању свих аспеката Споменика природе "Лијевчански кнез" подразумјевају сарадњу Управљача (Градска управа Градишка) са научним институцијама из области заштите природе, као што су Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, факултети, музеји, удружења и сл., те да се резултати свих истраживања која се буду спроводила у будућности, морају доставити и Управљачу.

Активности на чувању, заштити и одржавању створене природне вриједности Споменика природе "Лијевчански кнез" као заштићеног природног добра ће се највећим дијелом одвијати личним ангажовањем људских ресурса Градске управе Градишка и других правних лица којима се буду повјерили ови послови, а то су: Шумско газдинство "Градишка", КП "Градска чистоћа" и други, док ће нужна материјална средства бити обезбијеђена у складу са Законом о заштити природе Републике Српске.

1.3. Приказ главних вриједности подручја, у њему садржаних природних ресурса и њихових корисника

Заштићено подручје Споменик природе "Лијевчански кнез" се налази у мјесној заједници Нова Топола, град Градишка. Стабло се налази на граници к.ч. 1223/6 и к.ч. 1224 у к.о. Нова Топола (нови премјер), у близини некадашњег Парохијског дома у којем је данас смјештена Полицијска станица, као и у близини Основне школе „Петар Кочић“.

⁸ У складу са Законом о шумама РС, Скупштина града је дужна да донесе План утрошка средстава остварених по основу накнаде за кориштење шуме и шумског земљишта (продаје шумских дрвних сортимената) на подручју града Градишка ("Сл. гласник града Градишка", број 04/21).

Према подацима из катастарског операта, к.ч. 1223/6 се налази у власништву града Градишка, док се к.ч. 1224 налази у власништву Удружења пензионера града Градишка, од којих су за потребе доношења Одлуке о проглашењу Споменика природе "Лијевчански кнез"⁹, добијене потребне сагласности.

Врста дрвета:

орак

Juglans regia L.

обим

O = 637 cm

пречник

d_{1,3} = 203 cm

висина

у каталогу највећих стабала из 2003. године наведена висина је 34,00 m
ширина крошње

по дужој оси 37,00 m, по краћој оси 36,00 m.

Слика 1: Мјесна заједница Нова Топола, поглед на стабло заштићеног ораха

⁹ Одлука Скупштине града Градишка о проглашењу Споменика природе "Лијевчански кнез" ("Сл. гласник града Градишка" број 11/19).

Основне вриједности предметног стабла ораха, су димензије, старост и виталност.

Географски положај централна координата по Гриничу 45° 3'22.32"Н, 17°18'27.79"Е по Гаус-Кригеру 6445878 m, 4990428 m.

Површина парцеле 1223/6 износи 2728 m², а површина парцеле 1224 износи 668 m².

Због димензија, стабло је евидентирано у Каталогу највећих стабала Републике Српске, прво издање из 2003. године, аутора Југослава Брујића и сарадника, у издању Шумарског факултета Бања Лука и ЈПШ Српске Шуме РС.

Из темељита дебла пружили се моћни носачи једно од највећих крошања које смо у Р. Српској забиљежили.

Фото: Ретојевић М., 13.11.2000.

Колико је полова испратио за свога вијека? Колико су његових ораса дјеца украли, а колико добиле на бадњем пијукању?

Раденко Томаш
(НОМИНОВАО)

22.10.2000.
(ДАТУМ ПРИЈАВЕ)

196 Милорад Ретојевић
(ПРИЈАВИО) **РС - 319**

Слика 2: Каталог највећих стабала Републике Српске, Бања Лука 2003. године

Локација гдје се налази заштићено стабло ораха у Новој Тополи припада умјереној климатској зони, са јаче назначеним континенталним особинама.

Просторно – планска организација и предоне вриједности

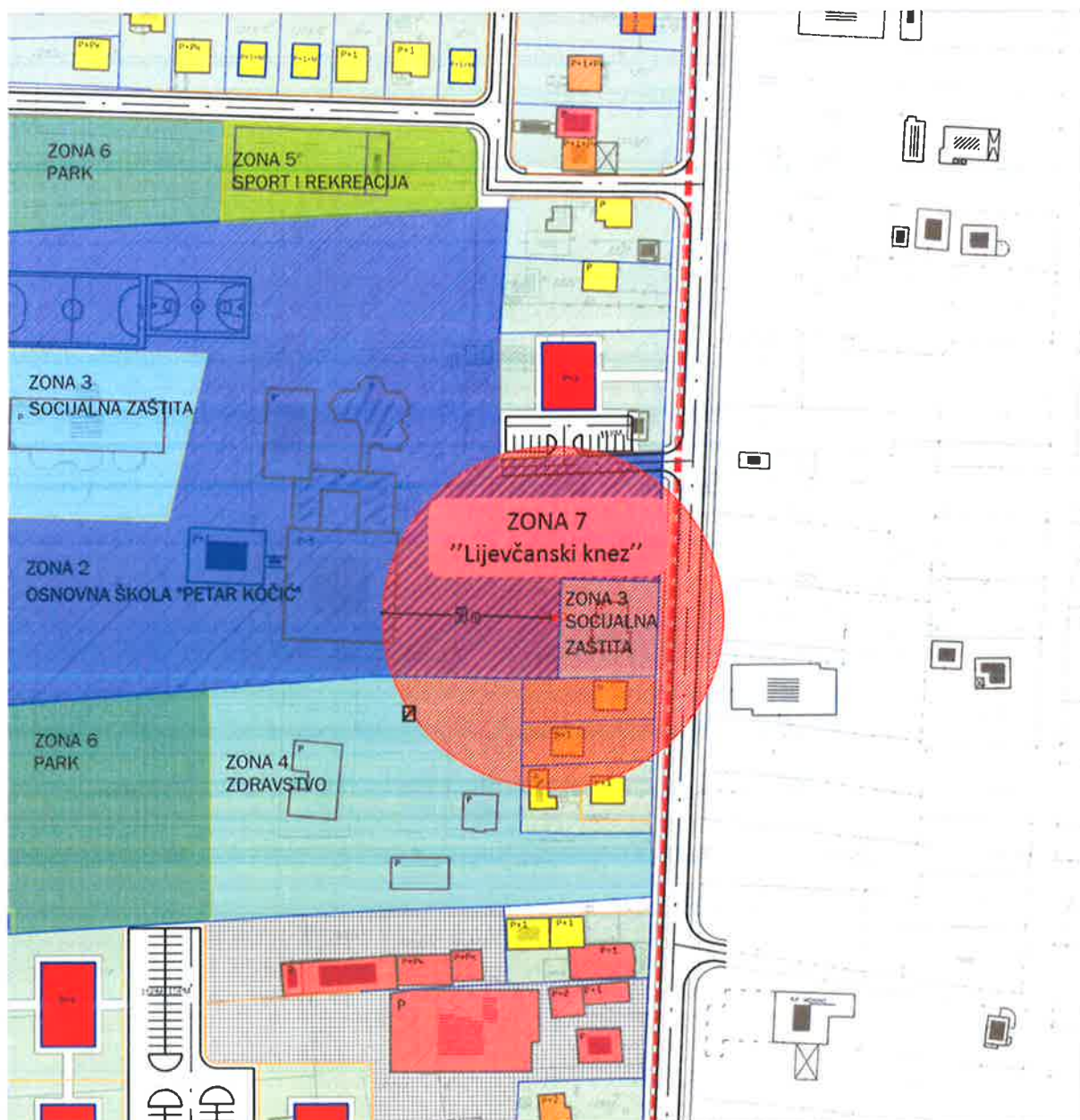
Локација са заштићеним стаблом ораха заузима сјеверни дио Републике Српске, а налази се у обухвату Регулационог плана „Нова Топола – Запад¹⁰“, а територијално припада југоисточном дијелу Градишке са центром у насељу Нова Топола, удаљеном од центра Градишке око 12 km.

У непосредном окружењу предметне локације постоји изграђен значајан број стамбених јединица али и пословних објеката, као и Агроиндустријска зона Нова Топола. Од заступљених кућа, односно породичног становања, већином су то приземни објекти дворишта и вртови са богатим украсним растињем.

Предметно стабло је смјештено у непосредној близини магистралног пута М-16 Лакташи – Градишка, у дворишту Основне школе "Петар Кочић" и објекта некадашњег Парохијског дома у којем је тренутно смјештена Полицијска станица Нова Топола.

---

¹⁰ Регулациони план „Нова Топола - Запад“, верификован од стране Скупштина града Градишка на сједници одржаној 01.06.2020. године (*"Сл. гласник града Градишка"*, број 12/20)

Spomenik prirode "Liječanski knez"

Слика 3: Положај Споменика природе „Лијевчански кнез“, зонирање по Регулационом плану "Нова Топола - Запад"¹¹

¹¹ У просторном обухвату (Регулациони план "Нова Топола - Запад") дефинисане су зоне у складу са локацијом на којој се налазе, а Зона 7 је резервисана за "Љевчански кнез"

У обухвату Регулационог плана налази се још значајних вриједних стабала, која нису под заштитом, али су регистровани код Завода за заштиту и налазе се у Регистру највећих стабала РС, а то је група стабала у дворишту Основне школе "Петар Кочић" у Новој Тополи.

У непосредној близини стабла је смјештен привремени дрвени објекат који се тренутно користи за складиштење огријевног дрвета. Објекат не угрожава животни простор стабла, али у великој мјери нарушава амбијенталну вриједност простора око овог Споменика природе.

- Климатске карактеристике -

Клима овог подручја је умјерено континентална уз утицај климе панонског појаса. Средња годишња температура је 10,8 °С, средња јануарска -0,5 °С, док је средња јулска 20,5 °С. Средња годишња облачност износи 62 %.

Овај простор карактеришу релативно повољни климатски услови умјерено-континенталног типа, али постоји тенденција значајнијих негативних промјена посљедњих година. Љета су најчешће под утицајем азорског антициклона који условљава топло вријеме са мало падавина, али услијед наглог прегријавања ваздуха долази до локалне депресије која условљава конвективни развој облачности и појаву пљускова с грмљавином, а понекад и градом. У зимском периоду Бањалучка регија је под утицајем хладног сибирског и арктичког антициклона који условљава веома хладно вријеме без падавина, али је примјетан и утицај топле ваздушне струје Ђеновског циклона. Атлантски циклон доноси обилне падавине у прелазним годишњим добима, нарочито у јуну и септембру.

- Рељеф и шуме -

Споменик природе „Лијевчански кнез“ налази се у низијском дијелу Републике Српске, у оквиру Лијевча поља¹². Основну геолошку подлогу чине алувијални седименти. Рељеф овог ширег подручја је равничарски. Надморска висина на којој се налази стабло је 97 м.

Шуме и шумска земљишта чине око 27,5% укупног земљишта града Градишка, а просјечни годишњи прираст дрвне масе износи око 150.000,00 m³, док је просјечни годишњи етат око 100.000,00 m³. На подручју града је развијена примарна (производња резане грађе) и финална прерада дрвета (производња намјештаја).

¹² Лијевче поље је подручје у сјеверном дијелу Босне и Херцеговине. То је равница (макроплавина) у доњем току ријеке Врбас, између ријеке Саве на сјеверу, планина Просаре на западу, Мотајице на истоку и Козаре на југозападу. Земља је плодна, а клима умјерено-континентална, пољопривреда је најзаступљенија привредна грана. Ово подручје припада граду Градишка и општинама Лакташи и Србац

1.4. Приоритетне активности на очувању, одржавању природних и у њима садржаних културних и других вриједности и успостављања техничке и биолошке заштите, уважавајући факторе природе

План управљања заштићеним подручјем обухвата све мјере и активности унутар граница заштићеног подручја без обзира да ли се оне односе на радове и активности које спроводи Управљач, други корисници простора заштићеног подручја или органи власти.

Задатак Управљача је да успостави организованост у погледу управљања природним вриједностима подручја унутар граница Споменика природе, на бази повјерених послова и утврђених обавеза из Одлуке о заштити¹³.

Слика 4: Заштићено стабло ораха (*лат: Juglans regia L.*) у мјесној заједници Нова Топола

¹³ Одлука Скупштине града Градишка о проглашењу Споменика природе "Лијевчански кнез" ("Сл. гласник Града Градишка" број 11/19)

За Споменик природе „Лијевчански кнез“ прописују се сљедеће мјере и услови заштите којима се, у складу са Законом о заштити природе дозвољава:

- контрола и обилазак заштићеног стабла,
- уклањање осушених дијелова грана или цијелих грана, уз мишљење Завода,
- санирање постојеће трулежи на мјестима орезаних грана, уз мишљење Завода,
- ограђивање стабла, ако се у будућности јави потреба за тим видом заштите,
- израда прилазних стаза од природних материјала до ограђеног дијела,
- кошење травњака,
- постављање табле о одлуци за проглашење стабла ораса Спомеником природе.

Успостављањем техничке и биолошке заштите долази до очувања и одржавања Споменика природе „Лијевчански кнез“, што се постиже провођењем сљедећих активности:

- Обезбјеђивање вишег нивоа уређености стазе која служи за туристички и едукативни обилазак заштићеног стабла,
- Постављање нових електроинсталација и расвјетних тијела која ће имати минималан утицај на окружење заштићеног стабла,
- Стварање пријатнијег амбијента за посјетиоце, уношењем нових елемената уређења у складу са дозвољеним активностима,
- Стварање услова за организовање образовних посјета основних и средњих школа, студената, посјете заинтересованих грађана, укључивањем СП "Лијевчански кнез" у туристичку понуду града Градишка,
- Стварање услова за редовно одржавање СП "Лијевчански кнез",
- Активности на презентацији и популаризацији заштићеног СП "Лијевчански кнез", укључивањем заинтересованих страна, медија, уврштавањем података на web страницу града Градишка.

Градска управа Градишка као Управљач у циљу спровођења мјера заштите, очувања, уређења, унапређења, управљања и презентације Споменика природе „Лијевчански кнез“ обезбјеђује обиљежавање границе заштићеног подручја, осигурава неометано одвијање природних процеса и одрживо коришћење заштићеног подручја, прати кретање и активности посјетилаца, води евиденцију о природним вриједностима, те врши друге послове утврђене законом и овом одлуком.¹⁴

¹⁴ Законом о заштити природе ("Сл. гласник РС". број 20/14) управљачима се повјеравају јавна овлаштења по којима управљач у спровођењу прописане заштите врши обиљежавање, обезбјеђује чуварску службу, доноси акт о унутрашњем реду и накнадама за кориштење заштићеног подручја, спроводи право активне легитимације кроз подношење прекршајних и кривичних пријава, доноси планове и програме управљања заштићеним подручјем.

Наведени приоритети за реализацију, за плански период од десет година, су такви да се већина може реализовати до краја наведеног временског периода и имају континуирани карактер. У складу са карактером задатака и у зависности од финансијских могућности Управљач ће се одређивати за годишњу динамику њихове реализације.

Важна димензија управљања сваким заштићеним подручјем односи се на услове везане за пројекте и инвестиције који омогућавају развојне могућности те самоодрживо управљање заштићеним подручјем. Са развојним смјерницама потиче се одрживи развој прилагођен карактеристикама и природним вриједностима заштићеног подручја.

За Споменик природе „Лијевчански кнез“ прописују се сљедеће мјере и услови заштите којима се, у складу са чланом 63. став 1. тачка д) Закона о заштити природе забрањује:

- заштићено стабло ораха посјећи, ломити и сјећи гране, кидати лишће, оштећивати кору и друге радње, које би измјениле или нарушиле његов данашњи изглед и довели у питање опстанак стабла,
- брати плодове са заштићеног стабла,
- ложење ватре у непосредној близини стабла, остављање смећа и другог отпада,
- раскопавање земље у близини заштићеног стабла,
- употреба хемијских средстава (хербициди, вјештачка ђубрива) у појасу од 50 m од стабла,
- промјена намјене коришћења земљишта у појасу од 50 m од стабла, без сагласности Министарства и стручног мишљења Завода,
- градња објеката, на удаљености од 50 m од стабла, без сагласности Министарства и стручног мишљења Завода,
- садња, засијавање и насељавање било којих врста биљака у појасу од 50 m од стабла, без сагласности Министарства и стручног мишљења Завода,
- забрањују се све остале активности, које могу на било који начин угрозити природно добро.

1.5. Програм научноистраживачких дјелатности и праћења стања заштићеног подручја

Споменик природе чини стабло домаћег ораха. Његово очување зависи од параметара животне средине али највише од квалитета ваздуха.

Од 2020. године у централном дијелу града Градишка поново је успостављен мониторинг квалитета ваздуха¹⁵, што ће свакако ићи у прилог и успостављања мониторинга подручја у коме се налази заштићено стабло.

¹⁵ Мјерење загађујућих супстанци на подручју Градишке врши се по принципу 24-часовног узорковања на мјесечном нивоу, гдје се анализа гранични вриједности прописаних Уредбом о

Мониторинг би обухватао:

- праћење физичких девастација и загађења у непосредној близини заштите од 50 м,
- континуирано мјерење микроклиматских параметара уз евидентирање потенцијалних промјена условљених различитим факторима.

У складу са статусом заштите, циљевима одређеним актом о заштити, као и потребе препознавања потребних мера заштите међу темама за научно истраживање планирају се:

- картирање и врједновање стања стабала ораха,
- програм дендрохируршке санације најугроженијих дијелова стабла.

Образовне теме треба везивати за значај врсте и уопштено очување стабала знатне старости па се планира:

- сарадња са образовним институцијама (школе, НВО, вртићи) на формирању образовног програма за предшколски и школски узраст о значају старих сорти стабала, историјату врсте у региону и другим врстама као репрезентима старих стабала,
- предложене теме и активности се могу допуњавати у складу са циљевима заштите. Реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција. Управљач ће пружити логистичку подршку, а активности треба да спроведу заинтересовани субјекти. Садржај и динамика одређиваће се годишњим програмима.

Све активности у вези Споменика природе "Лијевчански кнез" требају бити системски праћене како би се утврдио напредак према утврђеним циљевима и добила јасна слика о промјенама у природном предјелу.

Научним истраживањима се проширује знање о старим сортама и стогодишњим стаблима, као и њиховим врједностима. Оно што је важно јесте да се резултати свих спроведених научних истраживања морају презентовати Управљачу и исти му се морају доставити на кориштење.

1.6. Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора, у складу са постојећим плановима газдовања у заштићеном подручју, уколико су донесени

Како су заштићена подручја издвојена за заштиту као општи интерес и проглашавају се у складу са Законом о заштити природе¹⁶, као и доношењем посебног акта о успостављању заштите, одрживи развој у заштићеним подручјима усмјерен је према трајном очувању и унапређењу природних вриједности због којих је успостављена заштита. Принципи одрживог развоја примењују се на цијелој територији Републике Српске.

Побољшање стања, виталности и здравствено стање дрвореда и стања зеленила на јавним зеленим површинама Градишке као и Нове Тополе, те тако и само заштићено стабло ораха, пружају бројне екосистемске бенефите, као што су побољшање квалитета ваздуха, смањење буке, побољшање микроклиматских услова. Предуслов побољшања квалитета ових услуга је смањење ефеката постојећих угрожавајућих фактора, чему доприносе и мјере заштите природе.

Одрживо коришћење природних ресурса представља могућност за социјално економски развој локалне заједнице на основу следећег:

- побољшање здравља и квалитета живота локалних заједница (услијед побољшаног стања животне средине),
- пружање ужитка у естетским вриједностима ширег окружења,
- унапређење и уређење јавне зелене површине у функцији урбаног зеленила.

Планиране активности на одрживом кориштењу и унапређењу СП "Лијевчански кнез", су следеће:

- СП „Лијевчански кнез“ треба очувати и унапредити мјерама дендрохирургије и уређењем ближег окружења. Заштићено подручје¹⁷ треба да се развија као јавна зелена површина. Изградњу на локацији стабла, треба ограничити на вртно - архитектонске објекте и неопходне инфраструктуре у циљу обогаћивања садржаја заштићеног подручја, а који неће имати негативан утицај на његову темељну вриједност.

¹⁶ Законом о заштити природе ("Сл. гласник РС", број 20/14)

¹⁷ Регулационим планом "Нова Топола – Запад", предвиђена је заштита подручја у оквиру од 50 m од стабла ораха.

- На стаблу ораха и зеленој површини у непосредном окружењу треба спроводити редовне мјере одржавања (орезивање, окопавање, кошење, подкресивање, потребна заштита од болести и штеточина). За активности орезивања стабла, спровођења одговарајућих биотехничких мјера његе и заштите (уз обавезно премазивање реза фитобалзамом или арбоколом), управљач тренутно нема техничке могућности, али се одговарајућа стручна помоћ и механизација (возило са корпом за висинско орезивање стабала изнајмљује за ове потребе) могу добити у сарадњи са стручним предузећима који се баве пословима ове дјелатности.
- Просторна и планска документација према одредбама акта о заштити треба да буде усклађена са актом о заштити и условима заштите природе.
- Активности на презентацији и популаризацији Споменика природе "Лијевчански кнез".
- Активности на кориштењу Споменика природе "Лијевчански кнез" као заштићеног подручја са одрживим кориштењем природног ресурса у туристичке, научно-истраживачке и едукативне сврхе.

1.7. Активности на спровођењу мјера управљања, са динамиком спровођења, по годинама, носиоцима спровођења и оцјеном успјешности примјене

Основу за планиране активности представља заштита природног наслеђа, научна валоризација споменика природе, одрживо кориштење природних ресурса, одрживо финасирање и развој туризма.

Све активности плана треба да се реализују унутар временског оквира од 10 година, колико би требало да буде и период важења овог документа.

Активности на уређењу СП "Лијевчански кнез" су сљедеће:

- уклањање помоћног објекта (за чување дрва) који се налази испод заштићеног стабла,
- извођење радова на уређењу постојећих стаза за посјетиоце, те по потреби постављање нових стаза,
- извршити уређење постојеће оgrade око парцеле,
- извршити постављање електроинсталација у циљу потребног освјетљења заштићеног стабла,
- постављање информативно едукативне табле о заштићеној врсти стабла,
- Израда веб презентације о заштићеном подручју са фотогалеријом,
- израдити промотивни материјал заштићеног стабла за потребе сувенирнице града, (у сарадњи са надлежним институцијама, туристичка организација града),

- провођење активности на информисању локалног становништва о природним вриједностима као што је стабло ораха те њему слични примјерци дендрофлоре које је потребно очувати иако нису заштићени,
- тражење помоћи у конкретним акцијама у спровођењу мјера активне заштите стабла ораха (Шумско газдинство "Градишка", стручни савјети факултета, Републичког завода за заштиту културно – историјског и природног наслеђе Републике Српске, других удружења и организација).

Приказ активности на спровођењу мјера управљања, са динамиком спровођења, по годинама, носиоцима спровођења и оцјеном успјешности приказане су под тачком 2. План активности на уређењу споменика природе „Лијевчански кнез“.

1.8. Облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности

Интеграција локалног становништва и корисника простора у процесе заштите природе је један од кључних задатака и представља стратешки циљ доброг управљања заштићеним подручјем. Посебно треба радити на томе да, упркос ограничавајућем концепту заштите природе, који се из оперативних разлога базира на забранама, локално становништво препозна свој интерес у процесу остваривања заштите природе (здрава животна средина, туристичка валоризација, одрживо коришћење јавних зелених површина).

Специфичност Споменика природе „Лијевчански кнез“, јесте мала површина, са једним стаблом, окружена насељем, а која је уједно и дио јавне зелене површине. Тако би се могло рећи да је локално становништво, становници из кућа у окружењу Споменика природе, циљна група за сарадњу на заштити природе, те корисници Основне школе "Петар Кочић" и Полицијске станице из непосредне близине заштићеног стабла.

Од велике је важности да локално становништво и корисници простора препознају свој интерес у чувању природних вредности и очувању вриједног зеленила.

Са мјесном заједницом Нова Топола, удружењима грађана, Основном школом "Петар Кочић", Развојном агенцијом "РАГА" и невладиним организацијама, сарађиваће се по потреби и у одређеним пројектима са циљем уређивања простора и презентације природних вредности.

Сарадња и комуникација и у области заштите природних вриједности, конкретно Градске управе Градишка као Управљача и најширег круга корисника у вези са намјеном споменика природе је процес размјене информација да би се успоставила сарадња, да би се подигла свијест и користила у доношењу одлука.

1.9. Планирана средства за остваривање плана управљања и план обезбјеђивања средстава

Законом о заштити природе уређено је да се средства за заштиту и развој заштићених подручја обезбјеђују из буџета Републике Српске (у складу са постојећим средствима из те намјене), из буџета јединице локалне самоуправе и из других извора прихода у складу са законом.

Полазећи од наведених законских рјешења и текућег стања имајући увиду да је Планом управљања планирана реализација одређених законских обавеза, неопходно је створити услове да се средства обезбјеђују из могућих извора.

У планском периоду од десет година, врста и обим задатака дефинисаће се овим Програмом управљања Спомеником природе. Висина средстава по планираној структури може се видјети из табеле у прилогу. Планирана структура је приказ садашњег статуса Управљача (2020. година), са могућностима у обезбјеђивању средстава за реализацију циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

ТАБЕЛА ПЛАНИРАНИХ ПРИХОДА ЗА ЗАШТИЂЕНО ПОДРУЧЈЕ СП „ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ“

Редни број	Извори прихода	Износ у КМ
1.	Сопствени приходи	
	Остали сопствени приходи	5.000,00
	Укупно приходи	5.000,00

Из приказане табеле се види да је реализација активности планирана финансирањем из сопствених прихода, буџета локалне самоуправе из Програма за одрживи развој заштићених подручја¹⁸. Потенцијална финансијска средства у будућности је могуће искористити и из других извора прихода као што су конкурси или пројекти.

Средства из буџета користе се за активности везане за основне послове управљања заштићеним подручјем:

- Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја,
- Управљање посјетиоцима,
- Регулација имовинско правних односа,
- Праћење и унапређење стања заштићеног подручја,
- Уређење простора и одрживо коришћење природног ресурса,
- Остали некатегорисани послови.

Очекује се за плански период од десет година, да средства (наведена у табели) годишње треба увећавати у циљу даљњег развоја и унапређења функција заштићеног подручја (опрема, механизација потребна за одржавање).

Највећи дио средстава за ове послове Управљач обезбеђује из буџета од средстава које корисник шума и шумског земљишта плаћа као накнаду за развој неразвијених дијелова града, која се издвајају намјенски за одрживи развој заштићених подручја, а мањим из осталих прихода (што је механизам који је тек у настајању).

¹⁸ Плану кориштења средстава остварених од накнаде по основу кориштења шума и шумског земљишта на простору града Градишка за 2021. годину ("Сл. гласник града Градишка", број 4/21)

2. ПЛАН АКТИВНОСТИ НА УРЕЂЕЊУ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ЛИЈЕВЧАНСКИ КНЕЗ“

Редни број	Активности	Носиоци активности/стручни сарадници	Рокови реализације	Критеријуми успјешности
1.	Израда приједлога основног уређења СП „Лијевчански кнез“	Град Градишка	2021.–2022.	Израђен приједлог пејзажно-архитектонског уређење простора око стабла
2.	Извођење радова на уређењу подручја СП „Лијевчански кнез“ и стварању пријатнијег амбијента за посјетиоце	МЗ Нова Топола Шумско газдинство Градишка КП “Градска чистоћа”	2021.- 2031.	Предузете потребне мјере заштите здравственог стања стабла, обиљежене границе заштићеног подручја и зоне заштите, уклоњен дрвени објекат (складиште за огрјев), постављене нове електроинсталације и расвјетна тијела, уређен плато испред заштићеног стабла, уређена постојећа ограда око парцеле, засађено декоративно шибље и перене
3.	Редован здравствени надзор стабла ораха	Град Градишка КП “Градска чистоћа”	2021.-2031.	Примјена мјера његе стабла ораха
4.	Постављање едукативних и обавјештајних табли	Град Градишка МЗ Нова Топола	2021. - 2022.	Постављене информативне табле, путокази и табле упозорења
5.	Израда web презентације о заштићеном подручју	Град Градишка	2021.-2022.	Израђен линк (на интернет страници Туристичке организације, Града

				Градишка)
6.	Виртуелни поглед на заштићени споменик природе		2021.	Линк на картицу подручја са постављеним високо квалитетним фотографијама споменика природе
7.	Провођење активности на презентацији и популаризацији заштићеног подручја		2021.	број емисија у медијима, радио и ТВ промоција
8.	Организација изложби, образовних посјета и припрема промотивних материјала	Град Градишка Музеј Градишка	2021.-2023.	Одржане презентације на лицу мјеста, изложбене поставке у Музеју Градишка, урађен промотивни материјал
9.	Издаваштво (брошуре, часописи, видео)	Град Градишка Туристичка организација града	2021.-2031.	Приликом израде туристичких карата унијети и уврстити податке о заштићеном стаблу ораха, број изданих брошура, број чланака објављеним у часописима

У вријеме проглашења стабла ораха "Лијевчански кнез" Спомеником природе, није дошло до плодношења, а према изјавама грађана у прошлости нису забиљежене године пуног уroda, што је вјероватни разлог виталности и очуваности овог стабла ораха.

